

Samenvatting Miljoenennota 2025

Solide begroten voor welvaart en stabiliteit

Nederland is een van de welvarendste landen ter wereld. Ons welzijn is hoog en Nederlanders zijn over het algemeen tevreden over het leven. De economie groeit, het werkloosheidspercentage is laag en de koopkracht van huishoudens verbetert. Tegelijkertijd vragen hardwerkende Nederlanders zich af of ze hun rekeningen nog kunnen betalen, anderen kunnen geen huis vinden en maken zich zorgen over de asielinstroom of hun veiligheid. Ondernemers vragen zich af of risico nemen nog wel loont. Ook heeft Nederland te maken met schaarste: er is een tekort aan personeel, ruimte, en de overheidsfinanciën verslechteren. Het kabinet pakt de problemen in ons land aan, stimuleert middeninkomens en ondernemers en helpt mensen die in de knel zitten. Het kabinet zet een eerste stap in de beheersing van de overheidsfinanciën. Zo stimuleert het kabinet een concurrerende economie en groene groei. Dit is nodig om de welvaart nu en in de toekomst te waarborgen.

Ontwikkeling overheidsfinanciën

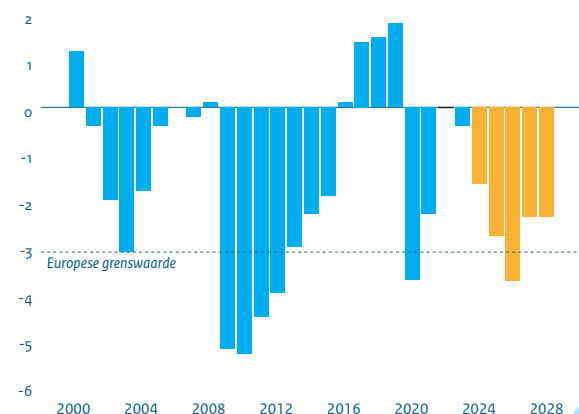
De afgelopen jaren zijn de overheidsuitgaven gestegen als percentage van het bbp. Het kabinet gaat de overheidsuitgaven vanaf 2027 verminderen om te voorkomen dat rekeningen worden doorgeschoven naar toekomstige generaties.

Het overheidssaldo in 2025 wordt geraamd op $-2,8\%$ bbp. In 2026 valt het begrotingstekort negatiever uit door een eenmalige kostenpost van 8,5 miljard euro voor militaire pensioenen. In 2027 verbetert het geraamde begrotingssaldo.

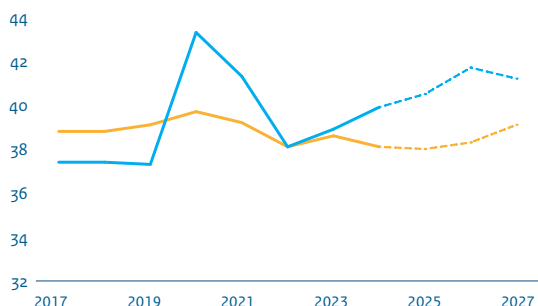
Voor 2025 is de schuldquote geraamd op $46,6\%$ bbp. Binnen de gehele kabinetsperiode blijft de schuld onder de Europese referentiewaarde van 60% bbp, maar loopt wel langzaam op.

Ontwikkeling overheidssaldo (in %bbp)

Realisatie en raming (in geel)

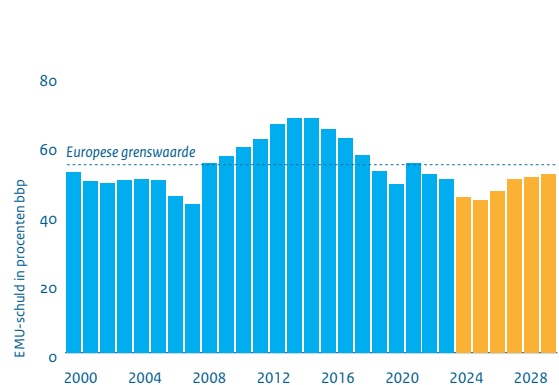
Collectieve uitgaven en lasten, raming en realisatie

— Collectieve uitgaven (in % bbp)
— Collectieve lasten (in % bbp)

Ontwikkeling overheidsschuld (in %bbp)

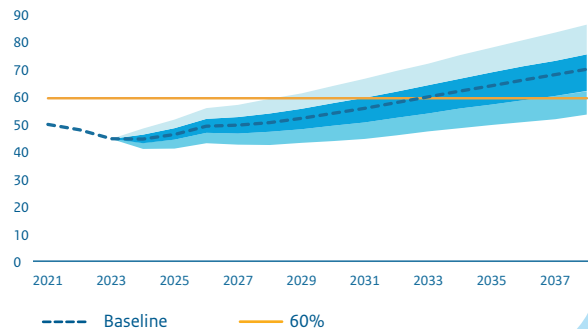
Realisatie en raming (in geel)

Terugkeer naar begrotingsdiscipline

Het Centraal Planbureau voorspelt dat de overheidsschuld gaat groeien. Dit vraagt om beheersing van de overheidsuitgaven. Het kabinet keert terug naar begrotingsdiscipline. Het is niet alleen belangrijk goede voorzieningen te realiseren voor de burgers en bedrijven van nu, maar ook die van de toekomst. Solide financieel beleid is een belangrijke voorwaarde om dat te waarborgen.

Schuldprojectie middellange termijn

Wat is begrotingsdiscipline?

- ➔ Trendmatig begrotingsbeleid: een uitgavenkader en een inkomstenkader.
- ➔ Een duidelijke set begrotingsregels.
- ➔ Een ordelijk begrotingsproces, zoals een vast moment voor besluitvorming.
- ➔ Het begrotingstekort mag niet groter zijn dan 3% van het bbp.
- ➔ De staatsschuld mag niet hoger worden dan 60% van het bbp.

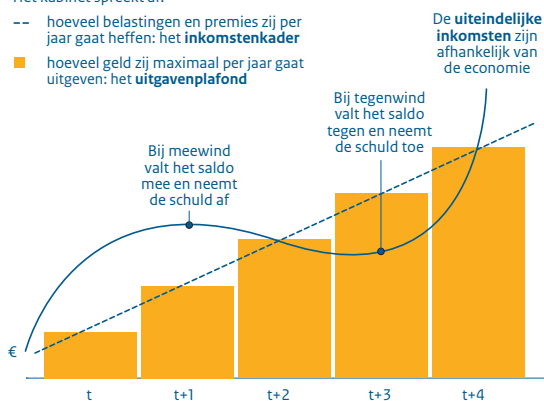
Waarom begrotingsdiscipline?

- ➔ Geen rekeningen doorschuiven naar volgende generaties.
- ➔ Behoud financiële buffers om de economie te stabiliseren bij crises.
- ➔ Nederlandse burgers en ondernemers weten waar ze van op aan kunnen.
- ➔ Bedrijven voelen zekerheid om beslissingen te nemen voor de langere termijn.

Trendmatig begrotingsbeleid en automatische stabilisatie

Het kabinet spreekt af:

- hoeveel belastingen en premies zij per jaar gaat heffen: het **inkomstenkader**
- hoeveel geld zij maximaal per jaar gaat uitgeven: het **uitgavenplafond**

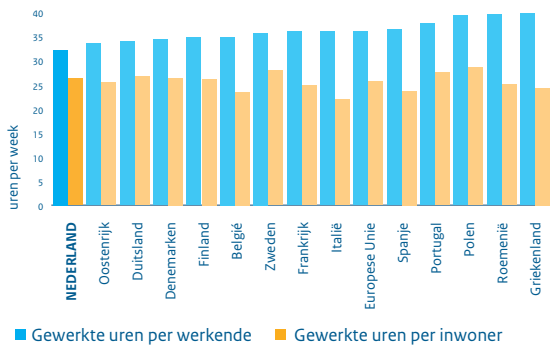

Ontwikkelingen in de samenleving

Nederlanders zijn over het algemeen tevreden met hun leven, werken vaker en hebben een hoger inkomen dan mensen in andere Europese landen. Daar staat tegenover dat wonen duur is en dat Nederlanders gemiddeld korter in goede gezondheid leven. Ook de oorlog in Oekraïne zorgt voor onzekerheid. Het kabinet houdt bij het samenstellen van de begroting rekening met deze brede ontwikkelingen in de samenleving.

Arbeidsparticipatie en arbeidsduur

Werken is voor veel mensen de belangrijkste bron van bestaanszekerheid. Werk en het benutten van je talent vergroot de eigenwaarde en het sociale netwerk. Er zijn op dit moment meer banen en meer mensen aan het werk dan ooit.

Migratie

Bevolkingsgroei door migratie (arbeids-, asiel-, studie-, gezins- en kennismigratie) zorgt voor druk op sociale voorzieningen, zoals de woningmarkt, zorg en het onderwijs. Het is noodzakelijk voor nu en de toekomst om grip te krijgen op migratie naar Nederland en de omvang ervan te beperken.

Vestigingsklimaat

Het kabinet wil dat Nederland weer in de top 5 landen met het beste vestigingsklimaat komt. Dit vergroot de welvaart in Nederland.

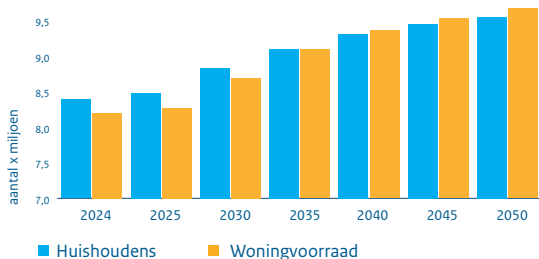

Internationale veiligheid

Veiligheid en stabiliteit zijn belangrijke randvoorwaarden voor economische groei. Nederland blijft daarom een constructieve partner in de NAVO en de EU.

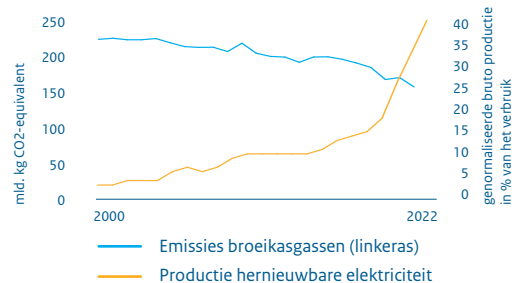
Verwachte groei van de woningbouw

De grafiek laat de groei van de woningvoorraad zien op basis van bestaand beleid. De groei gaat te langzaam. Het kabinet gaat het woningtekort aanpakken. Meer woningen verbetert de bestaanszekerheid. Het kabinet streeft ernaar structureel 100.000 woningen per jaar te bouwen.

Energietransitie en leveringszekerheid

Het kabinet bevordert de groene groei en vermindert afhankelijkheid van energie uit het buitenland. Dit houdt de economie op de lange termijn concurrerend en biedt kansen voor innovatieve bedrijven.

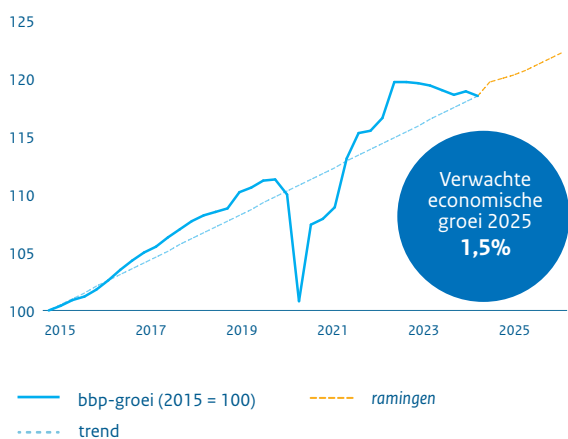

Ontwikkelingen in de economie

Naar verwachting groeit de economie in 2024 met 0,6% en in 2025 met 1,5%. Huishoudens hebben meer te besteden vanwege lastenverlichtingen, afnemende inflatie en een inhaalgroei van de lonen. De lonen maken een inhaalgroei vanwege de arbeidsmarktkrapte en de vertraagde doorwerking van inflatie in de lonen. Voor het vertrouwen in de economie blijft het van belang dat de inflatie wordt beperkt.

Naar verwachting zal ook de herstellende wereldhandel positief bijdragen aan economische groei. Voor het toekomstig verdienvermogen van Nederland is productiviteitsgroei belangrijk. Deze daalt echter al jaren, net als in andere landen met een hoog inkomen per hoofd van de bevolking. De vergrijzing zal de komende jaren echt op gang komen en de overheidsfinanciën onder druk zetten.

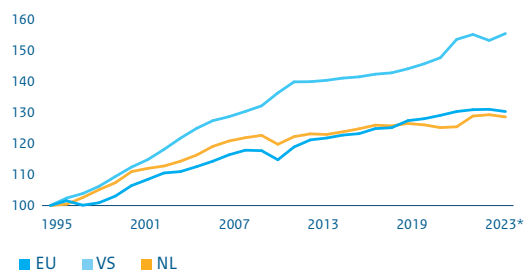
Economische groei

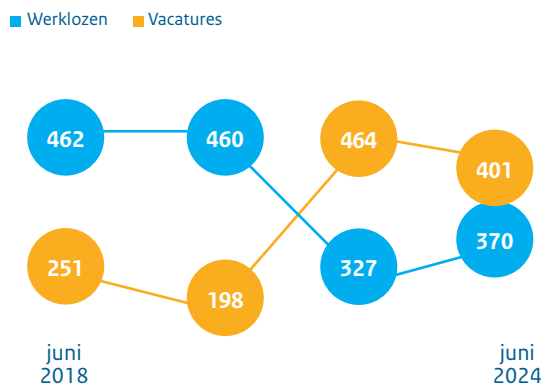
Inflatie

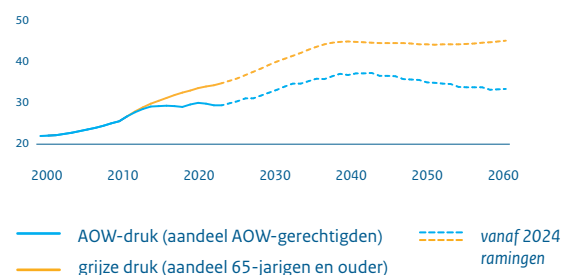
Productiviteit

Werkloosheid en vacatures (aantal x1000)

Vergrijzing

Augustusbesluitvorming en Startnota

Deze Miljoenennota is tevens de Startnota van het nieuwe kabinet. De Startnota gaat over welke doelen en prioriteiten het kabinet stelt en is de eerste officiële presentatie van de budgettaire weergave van de plannen van het kabinet. Het kabinet investeert de komende jaren in lastenverlichting, ondernemerschap en veiligheid en hecht aan begrotingsdiscipline en gezonde overheidsfinanciën.

Het kabinet beheerst de overheidsfinanciën door:

- Een kleinere overheid
- Minder ontwikkelingssamenwerking
- Verminderen subsidies
- Gerichte keuzes in de zorg
- Gerichte keuzes in de sociale zekerheid
- Beperken asielinstroom
- Verlagen budget fondsen
- Afschaffen verlaagd btw-tarief op culturele goederen en diensten en logies

Problemen die we aanpakken

- Lastenverlichting voor werkende middeninkomens
- Steun aan groepen in de knel en tegengaan (kinder)armoede
- Halveren eigen risico in de zorg
- Verbeteren vestigingsklimaat
- Grote impuls in woningbouw en infrastructuur
- Energietransitie en meer kerncentrales
- Veiligheid: extra geld voor Defensie en steun aan Oekraïne

Augustusbesluitvorming

De augustusbesluitvorming gaat over uitgaven, lasten en koopkracht. De belangrijkste uitkomsten van deze besluitvorming staan in dit overzicht.

Koopkracht

- Lastenverlichting voor werkende middeninkomens
- Meer werken gaat meer lonen (marginale druk)
- Koopkrachtverbetering in balans tussen groepen

Veiligheid

- Defensie-uitgaven op de 2% NAVO-norm
- Extra geld KMar voor grensbewaking
- Extra geld voor de politie bovenop het hoofdlijnenakkoord

Mensen in de knel en armoede

- Het kabinet zorgt dat armoede niet toeneemt
- Extra geld om groepen in de knel te helpen
- Mensen met schulden krijgen meer hulp

Maatschappelijke knelpunten

- Het programma voor schoolmaaltijden wordt voortgezet
- Compensatie scholen voor de btw-verhoging op schoolboeken
- Giftenaftrek blijft bestaan voor particuliere giften

Solide begrotingsbeleid

- Inkomsten- en uitgavenkader zijn vastgesteld
- Extra uitgaven Herstel Toeslagen en de tegenvaller in box 3 worden gedekt
- Begrotingen zijn aangepast door uitgaven realistischer in te plannen

Voorwaarden voor een duurzame en concurrerende economie

Het kabinet werkt aan duurzame welvaartsgroei in Nederland. De Nederlandse economie is concurrerend en innovatief. Dat is een goede uitgangspositie. Maar het kan altijd beter. Het kabinet wil dat Nederland weer gaat behoren tot de top 5 van landen met de beste concurrentiepositie. Tegelijkertijd heeft Nederland te maken met schaarste, zoals een tekort aan personeel en ruimte. Dit kan de welvaartsgroei in brede zin onder druk zetten. Overheid en markt spelen allebei een rol in de context van deze schaarste. De overheid stelt doelen, prioriteiten en randvoorwaarden waarbinnen mensen werken en ondernemen. De markt verdeelt de schaarse middelen via het prijsmechanisme. Een gezonde economie en florerende bedrijven zijn noodzakelijk voor de welvaart. Het kabinet zal in zijn beleidskeuzes dan ook zoveel mogelijk ruimte geven aan ondernemerschap en innovatieve bedrijven.

Schaarste

Personeel

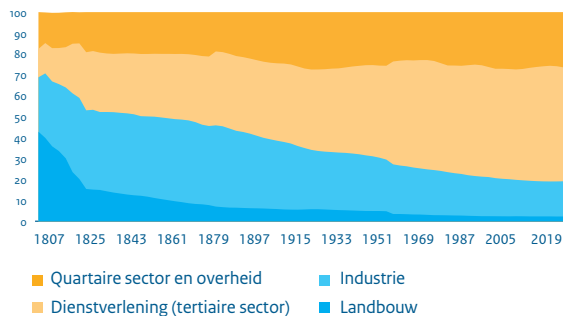
Ruimte

Geld

Dynamiek in de economie

Door de tijd heen is de Nederlandse economie veranderd. Lange tijd bood landbouw de meeste werkgelegenheid, toen de industrie en nu de dienstensector. Aanpassing aan wisselende (markt)omstandigheden door ondernemerschap en innovatie vormt een belangrijke bron van welvaart.

Economische randvoorwaarden

Het kabinet stelt economische randvoorwaarden. Eerlijke concurrentie en innovatie zijn belangrijk voor de welvaartsgroei en betaalbare producten en diensten. Economische veiligheid is van belang vanwege de veranderende geopolitieke context. Groene groei is van belang voor de welvaart van toekomstige generaties. Binnen deze randvoorwaarden zijn burgers, ondernemers en bedrijven vrij om te handelen. Zo faciliteert de overheid een duurzame en concurrerende economie.

Eerlijke concurrentie en innovatie

Economische veiligheid en voldoende strategische autonomie

Groene groei

Maatschappelijke voorwaarden

Om ervoor te zorgen dat iedereen mee kan doen in een duurzame en concurrerende economie, zijn maatschappelijke voorwaarden van belang:

Toegang tot publieke voorzieningen

Vertrouwen in overheidsinstellingen

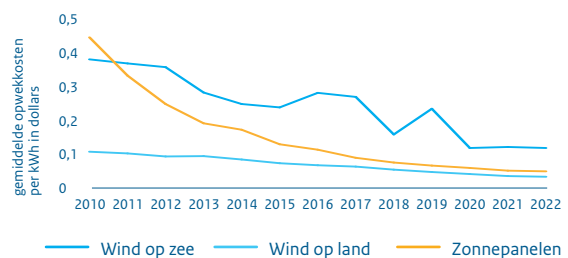

Voldoende bestaanszekerheid

Lagere kosten elektriciteitsproductie

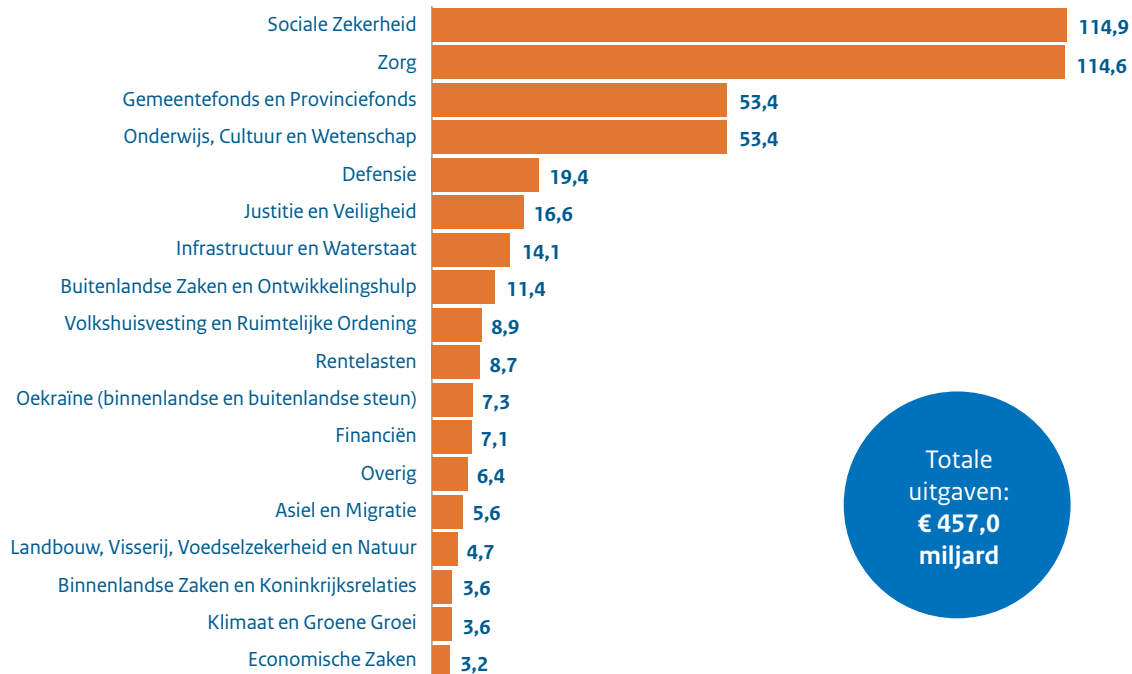
Innovatie heeft gezorgd voor lagere kosten van hernieuwbare energiebronnen. Deze zijn nodig voor groene groei.

Uitgaven en inkomsten Rijksbegroting 2025

Uitgaven (in miljarden euro's)

Inkomsten (in miljarden euro's)

